

Riigi vea eest vastutab ettevõtja.

Riik on ohtlik abistaja

KAUPO LEPASEPP
Advokaadibüroo Sorainen partner
KASPAR ENDRIKSON
Advokaadibüroo Sorainen advokaat

Viimaste andmete kohaselt lõpeb riigiabi ergutava mõju saaga vähemalt kümne ettevõtja jaoks saadud toetuse tagasimaksmisega. Kui Euroopa Komisjon ei kiida abi andmist siiski tagantjärele heaks, võib tagasinõuete arv veelgi tõusta. Sellisel juhul oleks tagasinõuete suurus üle 6 miljoni euro, mis vana rahas teeks üle 90 miljoni krooni.

Arvestades, et ainuüksi 2011. aastal moodustas Eestis antud riigiabi ja vähese tähtsusega abi kogumaht kokku ligi 150 miljonit eurot, võib ainult loota, et analoogseid juhtumeid rohkem ei eksisteeri.

Riigiabi peab olema ergutava mõjuga - selline täiendus lisati Eesti konkurentsiseadusesse 2012. aasta suvel. Täpsustus, mille lisamise vajadusest laiem üldsus tõenäoliselt 2012. aasta suvel veel päris hästi aru ei saanud. Mõni kuu hiljem sai riigiabi ergutava mõju mõiste praktiline tähendus aga kõigile selgeks. Pärast seda, kui avalikkuse ette jõudis informatsioon, et riigiabi andmisel on riigiabi ergutava mõju tingimuse vastu eksinud üks riikliku ettevõtluse tugisüsteemi suuremaid institutsioone.

Ergutava mõju nõue tähendab, et riigiabi tohib anda üksnes juhul, kui see on vajalik teatud turutõrke kõrvaldamiseks. Üldjuhul loetakse, et abil puudub ergutava mõju, kui abi taotleja on projekti elluviimist alustanud enne abitaotluse esitamist. Sellisel juhul ei tohi riigiabi anda.

Eeltoodust koorub välja

Mitte igasugune riigipoolne abimeede ei kujuta endast veel riigiabi.

aga üks riigiabi reeglite olulisemaid põhimõtteid – kui abi on antud reeglitevastaselt, tuleb saadud abi (koos intressidega) üldjuhul tagastada. Seda peaks iga ettevõtte juht meeles pidama.

Meeles võiks pidada ka seda, et Euroopa Komisjonil on õigus nõuda ebaseadusliku ja ühisturuga kokkusobimatu abi tagastamist kuni 10 aasta jooksul. Seega on tagasinõude aegumistähtaeg väga pikk. Seetõttu tasuks riigiabi reeglite mõelda ka näiteks ettevõtete ühinemise ja omandamise kontekstis – kas ühendatav-omandatav äriühing võib olla saanud riigiabi näiteks tehase rajamiseks?

Samuti teist liiki varade omandamise tehingute puhul – kas omandatav kaubanduskeskus võib olla rajatud linna poolt tasuta saadud krundile, mis võib osutada riigiabiks? Juhul, kui eelnevat näidete puhul on riigiabi antud ebaseaduslikult, võib sõltuvalt asjaoludest olla riigiabi tagastamise kohustatud subjektiks ka ettevõtte/vara uus omanik.

Reeglite rikkumisel kannatab sisuliselt ainult ettevõtja. Riigiabi reegleid iseloomustab veel üks eripära – reeglite rikkumise korral kannatab ja vastutab sisuliselt ainult ettevõtja, mitte riik. Riik peab üksnes ebaseaduslikult antud abi tagasi nõudma. Ettevõtja on aga see,

kes peab leidma vahendid abi tagastamiseks.

Seda isegi juhul, kui riigiabi reeglite rikkumist ei pannud toime ettevõtja ise, vaid riik. See kõlab küll imelikult, kuid üksnes seetõttu, et varem pole Eesti ettevõtjad väga palju riigiabi reeglite peale mõelnud.

Teemasse süvenedes selgub, et riigiabi reeglite kohaselt peab ettevõtja olema ise piisavalt hoolas, veendumaks selles, et riik on temale riigiabi andmisel järginud kõiki abiandmise reegleid. Eelkõige tähendab see ettevõtja kohustust veenduda, et Euroopa Komisjon on riigiabi andmise eelnevalt heaks kiitnud. Kui Euroopa Komisjon pole riigiabi andmiseks luba andnud, ei saa ettevõtjal reeglina tekkida ka õigustatud ootust, et temale antud abi on seaduslik.

Sellega seoses tuleks ettevõtte juhul veel arvestada, et ka Eesti äriseadustiku kohaselt peab juhatuse liige oma kohustusi täitma korraliku ettevõtja hoolsusega. Äriühingule kahju tekitamise korral pääseb juhatuse liige vastutusest, kui ta tõendab, et on oma kohustusi täitnud korraliku ettevõtja hoolsusega. Eespool märgitu kohaselt ei ole aga ettevõtja justkui käitunud hoolsalt, kui ta võtab vastu riigiabi, mille andmine pole olnud lubatud.

Seega ei saa välistada, et halvimal juhul võib riigiabi reeglite mittetäitmine, lisaks ebaseaduslikult saadud riigiabi tagasimaksmise kohustusel, tuua kaasa ka juhatuse liikme isikliku vastutuse äriühingu ees.

Kuidas saab ettevõtte juht vältida eelkirjeldatud probleeme, mis võivad tekkida

seoses riigiabiga? Kõige aluseks on endale teadvustamine ja meeles pidamine, et riigi poolt ettevõtetele abi andmise suhtes kehtivad kindlad reeglid.

Need reeglid ei ole keerulisemad kui mis tahes muud ettevõtete tegevust reguleerivad normid. Erinevus seisnebki üksnes selles, et riigiabi reeglites ei olda teadlikud, ning seetõttu ei olda harjutud ka riigiabi reeglite peale mõtlema ja neid järgima.

Riigiabi või mitte? Samas peab tunnistama, et ettevõtjal ei ole alati lihtne tuvastada, kas konkreetne abimeede on käsitletav riigiabina või mitte. Nimelt mitte igasugune riigipoolne abimeede ei kujuta endast veel riigiabi. Selleks, et tegemist oleks riigiabiga, peab abimeede vastama neljale tingimusele: abi antakse riigi poolt või riigi vahenditest; abimeetmel on valikuline iseloom; abimeede annab abisaajale majandusliku eelise ning abimeede võib moonutada konkurentsi ja kahjustada kaubandust Euroopa Liidu liikmesriikide vahel. Iga nimetatud kriteeriumi sisu on omakorda põhjalikult selgitanud Euroopa Liidu kohtud.

Juhul, kui siiski ei olda päris kindlad, kas riigilt saadav abimeede on käsitletav riigiabina või kas riik on riigiabi andmisel järginud kõiki vastavaid reegleid, võib riskide maandamiseks olla mõistlik ka toetuste tugineva projekti elluviimiseks eraldiseisva äriühingu loomine.

Sellisel juhul ei pruugi võimaliku tagasinõude risk ähvardada kõiki ettevõtja varasid, vaid üksnes vara, mis on seotud konkreetse toetust saanud ettevõttega.

